

STRATÉGIE ŽIEN NA PREDCHÁDZANIE, ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILIA V BLÍZKYCH VZŤAHOCH

Záverečná správa z výskumu APVV-16-0422

Pavelová, Ľ. a kol.

Spoluautori:

Balážiová Petra

Hrozenská Martina

Juhásová Andrea

Juhás Peter

Labáth Vladimír

Lessner Lištiaková Ivana

Malíková Daša

Morávková Silvia

Ondrušková Elena

Pružinská Jana

Smitková Hana

Tomka Milan

ISBN 978-80-973648-3-0

EAN 9788097364830

OBSAH

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ VÝSKUMNÉHO ZÁMERU	3
2 METODOLÓGIA, CIELE, VÝSKUMNÉ OTÁZKY	5
3 VÝSLEDKY	10
3.1 IDENTIFIKÁCIA A KATEGORIZÁCIA STRATÉGIÍ ŽIEN	10
3.2 DYNAMIKA ROZHODOVANIA ŽIEN V POUŽÍVANÝCH STRATÉGIÁCH	13
3.2.1 DYNAMIKA ROZHODOVANIA ŽIEN V KONTEXTE TRANSTEORETICKÉHO MODELU	13
3.2.2 BODY ZLOMU/OBRATU A ZMENY POUŽÍVANÝCH STRATÉGIÍ	16
3.2.3 DYNAMIKA VÝSKYTU NÁSILIA VO VZŤAHU	17
3.3 VPLYV INDIVIDUÁLNYCH, SITUAČNÝCH A SOCIÁLNYCH FAKTOROV NA ZMENU STRATÉGIÍ NA ÚROVNI ŽIEN	19
3.3.1 ÚLOHA INDIVIDUÁLNYCH FAKTOROV V DYNAMIKE NÁSILIA A POUŽÍVANIA STRATÉGIÍ NA ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILIA	19
3.3.2 ÚLOHA SITUAČNÝCH FAKTOROV V DYNAMIKE NÁSILIA A POUŽÍVANIA STRATÉGIÍ NA ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILIA V IPV	20
3.3.2.1 DETI AKO FAKTOR OVPLYVŇUJÚCI STRATÉGIE ŽIEN V ELIMINOVANÍ IPV	21
3.3.2.2 MUŽ AKO FAKTOR OVPLYVŇUJÚCI STRATÉGIE ŽIEN V ELIMINOVANÍ IPV	21
3.3.3 ÚLOHA SOCIÁLNYCH FAKTOROV V DYNAMIKE NÁSILIA A POUŽÍVANIA STRATÉGIÍ NA ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILIA V IPV	22
3.3.3.1 NEFORMÁLNE OKOLIE	22
3.3.3.2 FORMÁLNE OKOLIE	23
ZÁVERY	26
ZOZNAM INFORMAČNÝCH ZDROJOV	27

ÚVOD

Rodovo motivované a domáce násilie je v EÚ ale i na Slovensku stále veľký problém. Ide o porušovanie ľudských práv osôb, ohrozených násilím, čo vychádza z nerovnomerného postavenia mužov a žien v spoločnosti. I napriek mnohým aktivitám expertov v tejto oblasti predsudky a rodové stereotypy pretrvávajú v miere, ktorá nie je prípustná. Predmetom výskumu bolo násilie v intímnych vzťahoch.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ VÝSKUMNÉHO ZÁMERU

Výskumy násilia prinášajú informácie o kombinácii množstva mocenských a kontrolujúcich taktík, ktoré tvoria vzorec zneužívajúceho správania v párových vzťahoch (Dobash, Cavanagh, Dobash Lewis, 2000, Almeida a Durkin, 1999, Denmark, Paludi, 2007). Zakotvené sú v rámci širších štruktúr rodových nerovností a sexizmu a slúžia na obmedzenie, riadenie a utváranie myšlienok, pocitov a činov partneriek, ktoré primárne páchajú muži na ženách. Týranie žien má podobu rôzne ťažkých foriem fyzického, sexuálneho a psychického násilia, ktoré vedie k zastrašovaniu, donucovacej kontrole a nadvláde nad ženami.

Výskumy, ktoré sa zameriavali na hľadanie zdrojov, priniesli spôsoby na podporu a pomoc ženám, ktoré zažívajú násilie v párových vzťahoch. Zároveň sa zamerali aj na odhalenie rizík, ktoré zvyšujú ohrozenie bezpečia, zdravia ženy, detí ako aj intenzitu, mieru ťažkostí a dôsledkov. Bolo dôležité poznať a porozumieť viac tomu, čo sa deje v situácii násilia, čo ženy robia a ako sa s ňou v konkrétnej situácii alebo dlhodobovo vyrovnávajú.

Na prípravu náročných výskumov, ktorých prioritou bolo ochrana bezpečia žien, ukázali, že týrané ženy využívajú širokú škálu stratégií, aby zastavili, predchádzali alebo unikli násiliu. Štúdie z konca 90-tych rokov potvrdili, že ženy nie sú bezmocnými, rezignovanými objektmi, ale sú aktívne v svojej obrane a skúšajú rôzne postupy, rôzne správanie zoči voči eskalujúcemu násiliu (Gondolf, Fisher, 1988). Tieto výskumníčky zároveň kritizovali v odbornej literatúre zaužívaný obraz naučenej bezmocnosti týranej ženy ako obeť, ktorý bol skôr prekážkou účinnej pomoci. Mnohé výskumy správania žien, ktoré zažívali takéto násilie dlhé roky, potvrdili, že ženy používajú rôzne intervencie, aby zastavili alebo zmiernili násilie

od partnera a dosiahli určitú mieru bezpečia pre seba a svoje deti alebo aspoň, aby takéto násilie prežili (Donato, Bowker, 1984; Bowker, 1987; Gondolf, Fisher, 1988). Neskôršie výskumy sa zamerali už na analýzu konkrétnych intervencií a zistili, že sú rôznorodé a pohybujú sa v rozmedzí od privátnych pokusov riešiť situáciu so zneužívajúcimi partnermi, rôznych snáh brániť sa, až po verejné, ktoré zahŕňajú žiadosť o pomoc od polície, alebo iných inštitúcií, subjektov pomoci. Prehĺbilo sa aj poznanie vývoja, dynamiky využívania rôznych intervencií a zásahov, ktoré vyústilo do návrhu štádiálneho modelu (Brown, 1997; Lempert, 1996) zachytávajúceho pohyb od individuálnych stratégií (presvedčovať, ustupovať, vyhovovať požiadavkám, skrývať sa atď.) k verejným, ktoré zapájajú podporu a pomoc od blízkeho okolia a neskôr rôznych iných aktérov pomoci a podpory.

Goodman, Dutton, Weinfurt, Cook (2003) vytvorili index, zoznam stratégií žien, ktorý by bol vhodným nástrojom pre ďalší výskum aj pomáhajúcu prax. Realizovali longitudinálnu štúdiu, v ktorej skúmali, čo všetko týrané ženy robia, aby sa vysporiadali s násilím a udržali sa v bezpečí. Využili závery dovtedajších výskumov a pri kategorizácii stratégií využili kritériá, ktoré sa už ukázali ako významné. Jedným zo zásadných bolo kritérium privátne – verejné, čiže snaha ženy konať proti násiliu v súkromí, individuálne alebo prostredníctvom zapojenia iných ľudí, inštitúcií. Ďalším použitým kritériom bolo rozlíšenie stratégií podľa dosahovaného cieľa ale aj použitého prostriedku. Na základe týchto kritérií vytvorili šesť základných kategórií stratégií: odpor/ rezistencia, právne stratégie, upokojujúce stratégie, neformálne, bezpečné plánovanie, formálne stratégie. Zisťovali aj ako často ženy tieto stratégie používali a ktoré vnímali ako najviac užitočné, nápomocné. Hodnotenie účinkov týchto stratégií treba ale posudzovať v kontexte konkrétnej situácie ženy a etapy, v ktorej sa žena pri riešení násilného vzťahu nachádzala. Napríklad využitie právnych stratégií bez bezpečného plánovania, mohlo viesť aj k eskalácii násillia. To potvrdzujú aj skúsenosti z našej domácej praxe organizácií, ktoré poskytujú špecializované služby ženám, ktoré zažívajú IPV (In: Malíková, 2019).

2 METODOLÓGIA, CIELE, VÝSKUMNÉ OTÁZKY

Výskumný tím PdF UK v Bratislave, následne BUDÚCNOSŤ, n.o. v Nitre realizoval výskum APVV-16-0422 pod názvom „Stratégie žien na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia v blízkych vzťahoch“. Hlavným cieľom výskumu bolo identifikovať a kategorizovať stratégie, ktoré ženy používajú na prevenciu, zmiernenie a zastavenie násillia v párových vzťahoch a zároveň odkryť faktory, ktoré ovplyvňujú ich výber. Čiastkové ciele smerovali k porozumeniu dynamiky rozhodovania žien pri uplatňovaní rôznych stratégií v individuálnych príbehoch a identifikovaní tzv. bodov zlomu/ obratu (turning points), pre ktoré je typická zmena vo využívaní určitých typov stratégií, predovšetkým posun od súkromných k verejným stratégiám.

Hlavný cieľ:

Identifikovať stratégie, ktoré ženy používajú na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia v blízkych vzťahoch a faktory, ktoré ovplyvňujú výber týchto stratégií.

Čiastkové ciele:

1. Identifikovať a kategorizovať stratégie, ktoré ženy používajú na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia v blízkom vzťahu.
2. Porozumieť dynamike rozhodovania žien v stratégiách na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia ako reakcie na násillie.
3. Zistiť vplyv individuálnych, situačných a sociálnych faktorov na zmenu stratégií na úrovni rozhodovania žien.

Výskumné otázky:

- Aké stratégie v reakcii na násillie sa vyskytujú u slovenských žien?
- Kedy a za akých podmienok začne žena zažívajúca násillie voliť skôr verejnú stratégiu namiesto stratégie súkromnej?
- Aká je dynamika rozhodovania žien vo využívaní stratégií?
- Aké vonkajšie faktory – externé podmienky (ekonomická situácia, dostupnosť externých zdrojov podpory, intenzita a charakter násillia) majú vzťah k výberu verejnej alebo súkromnej stratégie?
- Ktoré z vybraných faktorov a akým spôsobom ovplyvňujú voľbu

stratégií žien zažívajúcich násilie?

- Sú schopné jednotlivé faktory ovplyvňovať voľbu stratégií samostatne?
- Aká kombinácia vstupných faktorov je nevyhnutná alebo dostačujúca pre prechod od súkromných na verejné stratégie?

Faktory a ich sledované charakteristiky:

1. Individuálne: vyhodnocovanie situácie/ myslenie, rozhodovanie, prežívanie situácie násilia, alebo obáv s tým spojenými, budovanie zdrojov – zbieranie síl, zvládanie situácie – zvládacie stratégie, budovanie soc. kontaktov, INÉ: vyhodnocovanie skúseností – „odkazy iným ženám“, pohľad späť, prvky „rebirth story“
2. Situačné: prítomnosť/neprítomnosť, odchod detí, alkohol u násilníka, správanie násilníka, miesto/vonku, v byte, iné miesto, prítomnosť iných osôb...
zo segmentu dieťa – prítomnosť detí, vek dieťaťa, zasahovanie detí do diania...ochrana detí....
zo segmentu muž – povaha násilia, ktorá mohla ovplyvniť stratégie žien, jeho kontrola situácie,
zo segmentu neformálne faktory- prítomnosť detí, iných ľudí, resp. vplyv neformálnych faktorov na stratégie žien/ ich voľbu
zo segmentu formálne – vstup polície do domácnosti, podporné, alebo opačné kroky SPO...
rodinná situácia – mala kam žena/ s deťmi odísť, nejaká limitujúca alebo podporná rodinná situácia na voľbu stratégie žien...
3. Sociálne: finančné zdroje, podpora od blízkych, známych – dostupnosť služieb, bývania, informácií o násilí, službách...iná sociálna podpora, podpora komunity, kde žena, rodina žila, situácia v rodine, zverejnenie násilia, spolupráca s pomáhajúcimi inštitúciami.

METÓDY

METÓDY POUŽITÉ NA ZBER DÁT

Dáta sme získali pomocou anamnestického dotazníka a semištruktúrovaného interview, ktoré boli prísne anonymizované, aby nebolo ohrozené bezpečie žien. Etické pravidlá pre získavanie a spracovanie dát k ochrane klientok a eticky citlivému zaobchádzaniu s dátami, boli formulované v informovanom súhlase špecifikovanom pre účastníčky, pracovníčky organizácií a výskumníčky a výskumníkov, ktoré podpísali osobne všetky strany. Zber dát realizovali odborné pracovníčky organizácií, ktoré boli zaškolené v metodológii výskumu a dostali k dispozícii metodické pokyny k vyplneniu anamnestického dotazníka a realizovaniu interview.

Anamnestický dotazník pozostával z otázok na základné demografické dáta: vek, veľkosť sídla bydliska (aktuálneho, aj v dobe trvania vzťahu), zmeny bydliska, pobyt v bezpečnom ženskom dome rodinný stav, vzdelanie, zamestnanie, počet a vek detí. Semištruktúrované interview bolo tvorené 6 základnými otvorenými otázkami smerujúcimi k zisteniu skúseností a správania žien v situáciách násilia, násilnom vzťahu samotnom a podporných, pomáhajúcich alebo iných krokoch aktérov neformálneho a formálneho okolia.

METÓDY POUŽITÉ NA SPRACOVANIE DÁT

Dáta získané pomocou semištruktúrovaného interview boli spracované pomocou metódy kvalitatívnej tematickej analýzy v programe ATLAS.ti 8 a MS Excel 2013. Z hľadiska postupu sme uplatňovali prevažne postupy fenomenologickej tematickej analýzy. Z hľadiska postupu sme uplatňovali prevažne postupy fenomenologickej tematickej analýzy (Willing, 2013), ktorá kladie dôraz na zachytenie významu skúsenosti, zážitku pre samotné respondentky. Prepísané rozhovory - kvalitatívne dáta boli rozdelené na segmenty súvisiace s výskumným cieľom a výskumnými otázkami: ženy a ich konanie, individuálne faktory, muž a jeho konanie, dieťa/deti, neformálni aktéri, formálni aktéri, situácia v rodine a následne kódované. Kódované časti boli následne zaraďované do významových subkategórií na základe zvolených kritérií. Kategórie predstavovali najvšeobecnejšiu rovinu triedenia dát a boli vytvárané na základe dopredu zvoleného kritéria. Kódovanie realizovali výskumníčky a výskumníci roz-

delené/í do menších skupiniek, v ktorých sa konfrontovali postupy a vytvárali kritériá na vytváranie kategórií. Výsledné tabuľky a postupy prešli spätnou väzbou celej pracovnej skupiny.

METÓDY POUŽITÉ NA SPRACOVANIE DÁT

Na výskume sa zúčastnilo 44 žien, na ktoré sme sa obrátili cez organizácie poskytujúce špecializované služby ženám, ktoré zažívajú násilie v párových vzťahoch. Podmienkou pre oslovenie ženy (a zaradenie do výskumného výberu) bolo, aby žena už bola minimálne dva roky po začatí spolupráce s organizáciou. Chceli sme touto podmienkou zamedziť tomu, aby boli ženy procedúrou výskumu sekundárne viktimizované alebo opakovane traumatizované. Ďalším dôvodom bolo, aby sa do výberu dostali ženy, ktoré prešli viacerými štádiami procesu riešenia násillia vo vzťahu, prípadne boli už v štádiu autonómie (podľa Brown, 1997, ktorá takto pomenovala posledné štádium vyrovnania sa s IPV). Táto podmienka mala prispieť k tomu, že získame dáta, ktoré umožnia porozumieť dynamike vývoja násillného vzťahu a používania rôznych stratégií na jeho zvládanie. Kľúčovou podmienkou bol informovaný súhlas ženy s účasťou na výskume a nahrávaním rozhovoru.

Vekový rozptyl účastníčok bol pomerne veľký, väčšina bola v rozmedzí 36-49 rokov so stredoškolským vzdelaním (nasledovali s vysokoškolským vzdelaním). Čo sa týka stavu najviac bolo rozvedených žien (59,1%), najčastejšie boli zamestnané na plný úväzok, s dvomi a jedným dieťaťom (bližšie tab. 1-5).

Tabuľka 1 Charakteristika výskumného súboru (vek)

	VEK	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	21 - 30 rokov	2	4,5	4,5	4,5
	31 - 40 rokov	19	43,2	43,2	47,7
	41 - 50 rokov	18	40,9	40,9	88,6
	51 a viac rokov	5	11,4	11,4	100,0
	Total	44	100,0	100,0	

Tabuľka 2 Charakteristika výskumného súboru (stav)

	STAV	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	slobodná (doposiaľ nevydatá)	6	13,6	13,6	13,6
	vydatá	5	11,4	11,4	25,0
	rozvedená	26	59,1	59,1	84,1
	v partnerstve	5	11,4	11,4	95,5
	vdova	2	4,5	4,5	100,0
	Total	44	100,0	100,0	

Tabuľka 3 Charakteristika výskumného súboru (vzdelanie)

	VZDELANIE	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ZŠ	1	2,3	2,3	2,3
	SŠ	31	70,5	70,5	72,7
	VŠ	12	27,3	27,3	100,0
	Total	44	100,0	100,0	

Tabuľka 4 Charakteristika výskumného súboru (zamestnanie)

	ZAMESTNANIE	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	zamestnaná – plný úväzok	30	68,2	68,2	68,2
	zamestnaná – skrátenej úväzok DOVP/DOPČ	1	2,3	2,3	70,5
	SZČO	6	13,6	13,6	84,1
	rodičovská dovolenka	1	2,3	2,3	86,4
	nezamestnaná	1	2,3	2,3	88,6
	na dôchodku	2	4,5	4,5	93,2
	na invalidnom dôchodku	3	6,8	6,8	100,0
	Total	44	100,0	100,0	

Tabuľka 5 Charakteristika výskumného súboru (počet detí)

POČET DETÍ		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0	2	4,5	4,5	4,5
	1	12	27,3	27,3	31,8
	2	21	47,7	47,7	79,5
	3	6	13,6	13,6	93,2
	4	3	6,8	6,8	100,0
	Total	44	100,0	100,0	

3 VÝSLEDKY

3.1 IDENTIFIKÁCIA A KATEGORIZÁCIA STRATÉGIÍ ŽIEN

Identifikovať a kategorizovať stratégie, ktoré ženy používajú na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia v blízkom vzťahu.

Analýza dát ukázala širokú škálu stratégií, ktoré ženy používajú na prevenciu, zmiernenie a zastavenie IPV. Kategórie stratégií boli vytvárané podľa zvolených kritérií zachytávajúcich základné znaky konania:

- súkromné - verejné (prítomnosť iných osôb),*
- formálne - neformálne (zapojení aktéri),*
- situačné - dlhodobé.*

Najrôznorodšie stratégie sa ukázali v kategórii individuálne súkromné stratégie:

- ženy sa v súkromí bránili verbálne - používali vysvetľovanie, argumentáciu, snažili sa komunikovať tak, aby zabránili eskalácii násillia a bránili sa verbálne aj fyzicky,
- na zaistenie bezpečia používali v súkromí stratégie vyhýbania sa partnerovi - odchodom z miestnosti, samy alebo s dieťaťom, zamkli sa v inej miestnosti alebo odišli z domu, bytu,
- niektoré ženy uvádzali ako preventívnu stratégiu to, že sa snažili udržiavať domácnosť, ako aj seba a deti tak, aby "bolo všetko v naj-

lepšom poriadku" podľa predstáv partnera/manžela.

Z výpovedí žien bolo zrejmé, že tieto stratégie využívali takmer všetky v prvých rokoch partnerstva, manželstva a niektoré ženy ich využívali počas dlhého obdobia vzťahu. Až neskôr začali zapájať do pokusov zastaviť alebo zmierniť násillie aj iných aktérov z neformálneho a formálneho okolia.

Tabuľka č. 6 Stratégie žien na prevenciu, zmiernenie a zastavenie násillia v párových vzťahoch

Kategória stratégií	Kritérium	Subkategória = špecifická stratégia
Situačné individuálne	bez zapojenie aktérov okolia/spojenie so situáciou násillia	robila veci tak, aby ho upokojila
		robila všetko preto, aby boli veci v poriadku
		fyzicky sa bránila
		verbálne sa bránila
		snažila sa ho verbálne upokojovať
		vyhýbala sa rozhovorom, argumentácii
		vyhýbala sa mu - odišla do inej izby
Situačné so zapojením neformálneho okolia	zapojenie aktérov neformálneho okolia/spojenie so situáciou násillia	ukryla sa do bezpečia (u seba doma)
		odišla z domu, bytu
		volala susedov
		dohodla bezpečnostný kód – telefón (blízka osoba)
		požiadala o pomoc blízku osobu
		uistila sa, že sú okolo ľudia
		hovorila o násillí s blízkymi osobami
Situačné so zapojením formálneho okolia	zapojenie aktérov formálneho okolia/spojenie so situáciou násillia	zostala u rodiny alebo priateľov
		podala oznámenie na políciu
		požiadala políciu o pomoc: telefonicky, osobne
		vyhľadala lekársku pomoc: telefonicky, osobne
		vyhýbala sa mužovi fyzicky
		vyhýbala sa komunikácii s mužom
		robila veci tak, aby bol muž spokojný
Dlhodobé individuálne	bez zapojenie aktérov okolia/ orientácia na dlhodobé ciele	robila bezpečnostné plánovanie (výmena zámku)
		pripravila si bezpečný plán odchodu (bývanie, financie, dokumenty, zamestnanie, načasovanie)
		dokumentovala násillie (denník, lekárske správy, nahrávky)
		ukončila vzťah (alebo sa ho pokúšala ukončiť)
		odišla od muža z domu, bytu, do zahraničia
Dlhodobé so zapojením neformálneho okolia	zapojenie aktérov neformálneho okolia/ orientácia na dlhodobé ciele	hovorila o násillí s okolím
		zostala u rodiny alebo priateľov
		požiadala o pomoc mužovho zamestnávateľa
Dlhodobé so zapojením formálneho okolia	zapojenie aktérov formálneho okolia/ orientácia na dlhodobé ciele	podala trestné oznámenie
		spolupracovala s psychologičkou/ psychológom
		spolupracovala s pomáhajúcou organizáciou
		podala žiadosť o rozvod
		kontaktovala SPO (sociálno-právnu ochranu)
	vyhľadala právnu pomoc	

Stratégie žien na prevenciu, zmiernenie a zastavenie násillia v párových vzťahoch

Tabuľka 7 Kategorizácia výsledkov stratégií žien

Časový faktor	Zapojenie osôb		
	Individuálne stratégie	So zapojením neformálnych sietí	So zapojením formálnych sietí
Situačné (reakcia na aktuálne ohrozenie)	Upokojovala muža Fyzicky a verbálne sa bránila Fyzicky sa mužovi vyhýbala	Volala susedom alebo rodine Odišla k blízkym	Telefonicke alebo osobne vyhľadala pomoc na polícii alebo u lekára
Dlhodobé	Vyhýbala sa komunikácii Pripravila si bezpečnostný plán odchodu Dokumentovala násilie	Hovorila o násilí s rodinou, priateľmi Požiadala ich o pomoc	Podala trestné oznámenie Podala žiadosť o rozvod Spolupracovala s pomáhajúcou organizáciou, psychológom

Tabuľka 8 Vonkajšie faktory ovplyvňujúce stratégie žien

	Vonkajšie faktory	
	Neformálne siete	Formálne siete
Podporné	Podpora rodiny v rozhodnutí, praktická podpora rodiny, priama aj nepriama podpora ženy Pomoc a podpora susedov Pomoc a podpora kolegov Pomoc a podpora kamarátov Pomoc a podpora známych	Psychická podpora, právna podpora a konkrétne kroky mimovládnych organizácií Profesionálny prístup polície Podpora od ÚPSVaR Konanie súdu v prospech ženy Dostatočná informovanosť zdravotníkov Korektný podporný prístup odborníkov
Brániace	Obviňovanie, výčitky, verbálne útoky rodiny, zneschopňovanie, nedôvera, nerešpektovanie, eskalácia napätia, ospravedlňovanie muža, neporozumenie, zľahčovanie, strach, vyhýbanie sa, nezáujem, manipulácia Nezáujem a nečinnosť susedov Konzervovanie stavu zo strany kamarátov, iné záujmy Nezáujem, strach, obviňovanie, ohováranie, izolovanie, nerešpektovanie a nedôvera zo strany známych	Nekorektný, nepostačujúci prístup polície Nedostatky/zlyhania ÚPSVaR, konanie ÚPSVaR v prospech muža Konanie súdu v neprospech ženy, v prospech muža Nedostatočná informovanosť zdravotníkov Nedostatočná sociálna podpora v spoločnosti

3.2 DYNAMIKA ROZHODOVANIA ŽIEN V POUŽÍVANÝCH STRATÉGIÁCH

Porozumieť dynamike rozhodovania žien v stratégiách na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia ako reakcie na násillie.

Porozumieť dynamike rozhodovania žien v stratégiách na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia ako reakcie na násillie je možné iba poznaním procesu, ktorými tieto ženy prechádzajú. Predkladané interpretácie dynamiky rozhodovania vychádzajú z analýz troch základných okruhov:

- Dynamika rozhodovania žien v kontexte transteoretického modelu
- Body zlomu/obratu a zmeny používaných stratégií
- Dynamika výskytu násillia vo vzťahu

3.2.1 DYNAMIKA ROZHODOVANIA ŽIEN V KONTEXTE TRANSTEORETICKÉHO MODELU

Prístupom, ktorý v oblasti poznania tohto procesu rozhodovania žien v stratégiách na predchádzanie, zmiernenie a zastavenie násillia prináša veľké možnosti, je transteoretický model behaviorálnych zmien (ďalej len TTM) autorov Procházky a DiClementa (1984), pôvodne rozvíjaný v oblasti prevencie a liečby závislého správania. Model popisuje, ako ľudia modifikujú rizikové správanie a ako naopak získavajú správanie žiaduce a vymedzuje jednotlivé štádiá zmeny (Velicer et al. 1998). Podľa Chang et al. (2006) je dôležité pochopenie toho, čo prispelo k vzostupnému, zostupnému alebo skokovému pohybu žien v rámci fáz tohto modelu a podľa Stoever (2013) by mal byť TTM zmeny použitý skôr na pochopenie rozhodovania ženy a správania, než na predpovedanie výsledku.

Výsledky nášho výskumu pri rozборе ôsmich príbehov žien poukazujú v dynamike rozhodovania žien v jednotlivých fázach TTM na tieto tendencie:

POUŽÍVANIE A ZMENY STRATÉGIÍ V KONTEXTE JEDNOTLIVÝCH FÁZ TTM

Preduvážovanie: respondentky používali v najvyššej miere **situačné individuálne stratégie**, ktorými sa snažili zmierniť násilie v konkrétnej situácii násilia.

Uvažovanie: respondentky používali priebežne **situačné individuálne stratégie**, postupne prechádzali k použitiu **situačných individuálnych stratégií s podporou neformálneho okolia**. Snažili sa nájsť podporu a pochopenie u blízkych. Ak neformálne okolie ženu nepodporilo, táto sa vracala späť k situačným individuálnym stratégiám a spoliehala sa opäť iba na seba. Ak v tejto fáze nedostala podporu od blízkych, nepostúpila k riešeniu situácie, stiahla sa do seba a zvýšilo sa riziko, že zostane s problémom sama.

Príprava: respondentky používali priebežne **situačné individuálne stratégie**. Typickým pre túto fázu je prechod od situačných individuálnych stratégií k používaniu **situačných stratégií nielen s podporou neformálneho okolia, ale tiež formálneho okolia**.

Konanie: u respondentiek evidujeme nasledujúce typy stratégií a ich kombinácií:

- respondentky **priebežne** používali situačné individuálne stratégie a situačné individuálne stratégie s podporou neformálneho okolia,
- dôležitým je **prechod k dlhodobým stratégiám**: od dlhodobých individuálnych k dlhodobým s **podporou neformálneho okolia** a k dlhodobým s podporou formálneho okolia,
- rozvoj stratégií s **podporou neformálneho okolia** podporil následný krok a rozvoj stratégií s **podporou formálneho okolia**. Respondentky dostali informácie o násilí od pracovníčok neziskových organizácií, vzdelávali sa tiež sami, uvedomili si súvislosti s IPV, čo pre nich znamenalo výraznú zmenu v konaní,
- **situačné individuálne stratégie s podporou neformálneho okolia** v kombinácii s **dlhodobými stratégiami s podporou neformálneho okolia** – podporili rozhodnutie respondentiek **k odchodu**,

- **situačné a dlhodobé stratégie s podporou formálneho okolia** posúvali ženy k **odchodu** od násilného partnera. Podľa Burmana (2003) aktívne realizujú plány na zmenu a uplatňujú stratégie na zaistenie bezpečia. Môžu ukončiť zneužívajúci vzťah, odlúčiť sa od partnera alebo požiadať o pomoc a ochranu (Chang et al., 2006; Matlow, DePrince, 2015),
- v tejto fáze je príznačný aj **posun o fázu nižšie, teda do uvažovania a prípravy, pričom verejné stratégie (podporu neformálneho a formálneho okolia) respondentky už neopustili**. Viacerí autori (Brown, 1997; Reisenhofer, Taft, 2013) tiež poukazujú na skutočnosť, že pred úspešným prechodom do poslednej fázy udržiavania sa ženy môžu často opakovane pohybovať smerom “dnu a von” z fázy konania (často späť do fázy uvažovania alebo prípravy).

Udržiavanie: respondentky pozitívne vnímali **dlhodobú podporu od formálneho okolia**.

Autonómia: **dlhodobú podporu od formálneho okolia dopĺňala aj podpora neformálneho okolia a udržiavanie kontaktov**. Podľa Brown (1997) žena v tejto fáze cíti istotu v reálnom pohľade na seba, ktorý si vybuodovala a v rozhodnutí, ktoré urobila pri hľadaní bezpečia.

Dalšie dôležité zistenia používania a zmien stratégií v kontexte jednotlivých fáz TTM:

- **individuálne stratégie** či už situačné, alebo dlhodobé hodnotíme ako **najdôležitejšie**, pretože išlo o dlhodobú stratégiu prežitia, využívanie situačných individuálnych stratégií v celom procese aj ako súčasť svojej dlhohodobej stratégie preukazuje **aktívnu rolu** žien v riešení násilia,
- za zlomovú skutočnosť považovali respondentky zmenu stratégií s **podporou formálneho okolia** – fáza konania bola bohatá na rôzne typy stratégií,
- ak v konaní respondentky použili aspoň raz **verejné stratégie**, už **pokračovali** v procese zmeny, aj keď sa dočasne vrátili k súkromným stratégiám,

- pri návratoch a zmenách používania stratégií konštatujeme potrebu „vsadiť ich,, aj do kontextu **dostupnosti, resp. kvality pomoci a podpory** zo strany relevantných aktérov a celkovo prostredia, pretože návraty sú ovplyvnené aj **možnosťami žien**.

Tab. č. 9 Fázy TTM a používané stratégie

Fázy TTM	Používané stratégie
Preduvažovanie	Situačné individuálne
	Dlhodobé individuálne
Uvažovanie	Situačné individuálne
	Situačné individuálne s podporou neformálneho okolia
	Situačné individuálne s podporou formálneho okolia
Príprava	Situačné individuálne
	Situačné individuálne s podporou neformálneho okolia
	Situačné individuálne s podporou formálneho okolia
Konanie	Situačné individuálne
	Situačné individuálne s podporou neformálneho okolia
	Situačné individuálne s podporou formálneho okolia Dlhodobé s podporou neformálneho okolia
	Dlhodobé individuálne + Dlhodobé s podporou neformálneho okolia + Dlhodobé s podporou formálneho okolia
Udržiavanie	Dlhodobé s podporou formálneho okolia
Autonómia	Dlhodobé s podporou formálneho okolia + Dlhodobé s podporou neformálneho okolia

3.2.2 BODY ZLOMU/OBRATU A ZMENY POUŽÍVANÝCH STRATÉGIÍ

V procese používania jednotlivých stratégií a ich zmeny, resp. v dynamike používania stratégií zohrávajú úlohu aj tzv. body zlomu / obratu (turning points). To môžu byť významné incidenty násilia, určité faktory (individuálne, situačné, zmena rodinnej situácie, sociálne), okolnosti, ktoré menia ako žena vníma násilie, svoj vzťah, ale aj to ako chce reagovať (Chang et al., 2010). Znamená to, že majú vplyv aj na „voľbu“ stratégie, resp. jej zmenu.

V našich výskumných zisteniach ide o rôzne incidenty, pri ktorých evidujeme zmenu v uvažovaní, prežívaní a správaní žien. Z kvantitatívneho

hľadiska sme v procesoch zmeny našich ôsmich respondentiek identifikovali 18 bodov zlomu. Z pohľadu TTM evidujeme najviac bodov zlomu (N 9) vo fáze prípravy a vo fáze konania (N 6). V týchto dvoch fázach je výskyt násilia najčastejší, má stupňujúcu intenzitu.

Kvalitatívna analýza dát v kategórii bodov zlomu/obratu ukázala širokú škálu bodov zlomu, ktoré v našom súbore môžeme zoradiť do týchto ovplyvňujúcich kategórií:

- násilie partnera voči žene, deťom, rodine**
- deti: zmena ich správania, prežívania aj k matke**
- individuálne faktory (najmä prežívanie ženy a jej motivácie)**

Tabuľka č. 10 Kategórie bodov zlomu

Kategórie bodov zlomu	
Násilie partnera voči žene, deťom, rodine	útok muža, hrozba zabitím, fyzické násilie(facky), fyzické napadnutie pri odchode, eskalácia násilia, násilie na žene, násilie na dieťati, napadnutie matky,
Deti	agresívne správanie syna voči respondentke, znevažujúce správanie detí k respondentke, ultimátum k odchodu od detí
Individuálne faktory	nič sa nezmení, strach o vlastný život a o deti, ochrana dieťaťa, keď neodídem, zomriem, toto už nie!

3.2.3 DYNAMIKA VÝSKYTU NÁSILIA VO VZŤAHU

Najpoužívanejší bol v minulosti, 80-te roky 20. st. „**cyklický model**“ **Lenory Walker** (1997,2009) , ktorý obsahuje tri štádiá. Prvé štádium je charakterizované napätím v páre. V tomto štádiu relatívne drobné incidenty násilia postupne prerastajú do zvýšenia napätia a kulminujú erupciou násilia. Ďalšie štádium cyklu je charakterizované incidentom násilia. Násilie môže byť krátkodobé alebo môže trvať aj viac dní. V tomto štádiu býva kontaktovaná polícia alebo sa spustí právny proces. Tretie štádium sa označuje ako „medové dni“ alebo štádium „lásky a ľútosti“, počas ktorého tyran často vyjadruje ľútosť a sľubuje zmenu správania. Toto štádium dáva žene nádej na zlepšenie alebo na záchranu. Môžu sa objaviť presvedčenia, že násilie vo vzťahu je ukončené a často sa sťahuje ohlásenie násilia a sú stiahnuté právne úkony. Cyklus sa opakuje a obdobia úľa-

vy a ľútosti majú tendenciu skracovať sa. Tento model sa už v súčasnosti **považuje za neadekvátny, zjednodušujúci.**

Aktuálne výskumy z klinickej praxe (Burge, Katerndahl, Wood, Becho, Ferrer, Talamantes, 2016), poukázali na to, že dynamika násilia v intímnych vzťahoch nezodpovedá len tomuto jednému modelu a v literatúre sa popisujú tri modely dynamiky partnerovej agresie: **cyklus násilia, teória rodinných systémov a Duluth model (koleso moci a kontroly).**

Rôzne vedecké štúdie popisujú tri vzorce dynamiky systémov: **periodickú, chaotickú a náhodnú.**

Výskum Burge a kol. (Burge, Katerndahl, Wood, Becho, Ferrer, Talamantes, 2016) popisuje, že najčastejšie sa u ich respondentiek vyskytovala dynamika zodpovedajúca náhodnej dynamike výskytu agresie, v zhode s Duluth modelom, pri ktorej ženy vyhodnocovali násilie u partnera ako nepredvídateľné a mimo ich kontroly, ktoré sa vyskytuje s vysokou frekvenciou. Menej (približne jedna tretina) žien ich výskumného súboru referovalo o chaotickej dynamike, ktorá bola charakteristická nízkou frekvenciou a závažnosťou násilia, najnižším stresom a hádkami, a zároveň najvyššou spokojnosťou v manželstve. *Len 14 % žien popísalo dynamiku ako periodickú, násilie ako predvídateľné a kontrolovateľné, ktoré korešponduje s modelom cyklu násilia.*

Analýza výsledkov, ktoré sme získali v rozhovoroch s respondentmi preukazuje ako najčastejšiu **náhodnú dynamiku** výskytu agresie. Získané empirické dáta korešpondujú s výsledkami vyššie popísaného výskumu.

Tabuľka 11 Dynamika výskytu násilia vo vzťahu vo vybraných rozhovoroch s respondentkami

Č. rozhovoru	periodická	chaotická	náhodná
1,6,8,10,15,39	-	-	X
3	-	X	-
21	X	-	-

3.3 VPLYV INDIVIDUÁLNYCH, SITUAČNÝCH A SOCIÁLNYCH FAKTOROV NA ZMENU STRATÉGIÍ NA ÚROVNI ŽIEN

Vplyv individuálnych, situačných a sociálnych faktorov na zmenu stratégií na úrovni rozhodovania žien.

V rámci výsledkov 3. čiastkového cieľa sme sa sústredili na všetky faktory, ktoré sa spolupodieľali na zmene stratégií v rozhodovaní žien. Išlo o zhluk faktorov, ktoré mali podobný charakter a vyústili do určitého bodu zlomu u ženy. Boli to faktory, ktoré predchádzali samotnému bodu zlomu a mohli byť podporného alebo naopak brzdiaceho charakteru. Touto optikou sme analyzovali získané dáta v rámci jednotlivých oblastí faktorov.

3.3.1 ÚLOHA INDIVIDUÁLNYCH FAKTOROV V DYNAMIKE NÁSILIA A POUŽÍVANIA STRATÉGIÍ NA ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILIA

Zistenia a ich interpretácia

Pri analyzovaní individuálnych faktorov sme vychádzali primárne z modelu psychosociálnej pripravenosti, ktorý popisuje, čo je dôležité na ceste ženy von z násilia. Okrem externých faktorov popisuje aj faktory, ktoré možno nazvať ako vnútorné, resp. **individuálne faktory**. V súlade s tým, ako čiastkové faktory popisovali ženy a akú úlohu im pripisovali, sme vyhodnocovali špecifické faktory na základe toho, či brzdili zmenu alebo tie, ktoré zmenu podporovali. Zmenu sme chápali ako cestu von z násilia.

Analýza získaných empirických dát poukazuje na tieto kategórie:

- a) **emócie - prežívanie:** pri pohľade na jednotlivé položky je zřejmé, že nie vždy samotný obsah určuje ich význam pre zmenu konania žien v rámci násilného vzťahu. Ich význam pripisuje týmto položkám = emóciám, presvedčeniam, zdrojom, samotná žena, tým ako ich vníma a interpretuje. Evidentné je to pri **faktore emócie** a najmä pri faktore **zdravie ako špecifickom faktore individuálnych zdrojov**, kedy ten istý špecifický faktor - zlý fyzický zdravotný stav, zlý psychický zdravotný stav- pôsobil aj ako brzdiaci aj ako podporný činiteľ,

- b) myšlienky – presvedčenia:** zmena presvedčení o sebe, mužovi a ich vzťahu i o násilí samotnom napomáha ženám na ceste von z násilia. Z presvedčení o sebe to boli: verila si, že odchod zvládne, chcela už žiť vlastný život, rozmýšľala čo robiť, uvedomila si význam podpory, vedela, že to už nemá zmysel. Z presvedčení o mužovi a vzťahu: uvedomila si moc muža nad jej životom, zmenila pohľad na vzťah, poznala mužove rôzne stránky, uvedomila si, že násilie zastaví odchodom od muža. Posilňujúca na ceste je zmena presvedčení o povahe násilia, kedy uvedomenie si, že ide o násilie na ženách v párových vzťahoch, ako fenoméne, o ktorom sa v spoločnosti hovorí a čo je jeho podstata a ako funguje. Prehodnotila svoju situáciu a uvedomila si, že takto už nechce žiť ďalej a že sa to dá zvládnuť,
- c) individuálne zdroje:** na ceste zmeny ju podporovalo budovanie vlastných zdrojov, tak psychických ako aj materiálnych. To sa dialo v spolupráci s externými aktérmi (súkromnými alebo verejnými) alebo posilňovaním vnútorných zdrojov – rozširovala si vedomosti o násilí a možnostiach pomoci a budovala si psychickú a fyzickú kondíciu. Veľmi dôležité boli materiálne zdroje, ktorých nedostatok ženy výrazne brzdil na ceste z násilia. Riešenie problémov s bývaním a finančným zabezpečením pomáhalo ženám významne na ceste z násilia.

3.3.2 ÚLOHA SITUAČNÝCH FAKTOROV V DYNAMIKE NÁSILIA A POUŽÍVANIA STRATÉGIÍ NA ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILIA V IPV

Na stratégie žien pri manažovaní a zastavení násilia v intímnom partnerskom vzťahu vplyvajú vonkajšie faktory, vrátane fyzickej a sociálnej dostupnosti formálnych a neformálnych sietí podpory, ich reakcií a interakcií, samotného správania muža, intenzity násilia, ale aj individuálne faktory uvažovania a prežívania ženy. Analýza získaných empirických dát pri situačných faktoroch v dynamike násilia poukazuje na tieto kategórie:

3.3.2.1 DETI AKO FAKTOR OVPLYVŇUJÚCI STRATÉGIE ŽIEN V ELIMINOVANÍ IPV

Jedným z vonkajších faktorov vplyvu je aj situácia v rodine a prítomnosť detí. Identifikovali sme tieto ovplyvňujúce kategórie:

- a) vek detí a špecifické situácie vývinu,
- b) správanie muža k deťom
- c) správanie a postoje detí,
- d) vplyv násilia na deti z pohľadu žien.

Identifikované vzťahy medzi kategóriami a spôsoby vplyvu:

- a) nepriamy vplyv cez zmeny v individuálnych faktoroch myslenie ženy v závislosti od zmien v tom, ako žena vníma vplyv násilia na deti,
- b) nepriamy vplyv cez správanie muža a následnú zmenu myslenia ženy,
- c) priamy vplyv správania a postojov detí.

Kategórie v jednotlivých témach boli priradené ku kvalite brzdiaceho alebo zmenu podporujúceho typu faktorového pôsobenia.

3.3.2.2 MUŽ AKO FAKTOR OVPLYVŇUJÚCI STRATÉGIE ŽIEN V ELIMINOVANÍ IPV

Skúsenosti žien o žití s mužmi v násilných IPV poukazujú na výskyt podobných opakujúcich sa skutočností. V našom výskumnom súbore sme ich kategorizovali takto:

- a) **povaha násilia** súvisela so stupňovaním intenzity, frekvencie a dĺžky páchaného násilia. Pri intenzite násilia - to, čo podporovalo zmenu bolo: stupňovanie intenzity a frekvencie násilia. Ženy motivovalo k zmene vzrastanie agresie muža, ktorá viedla k zvyšovaniu brutálnosti útokov a eskalovanie násilia zo strany muža, kedy prichádzalo k vážnym zraneniam až ohrozovaniu na živote. Násilie v súvislosti s intenzitou prerastalo až do každodennosti a bolo dlhodobé.
- b) **formy násilia:** k najčastejším formám páchaného násilia patrilo najmä psychické násilie, a to rôzne druhy: vydieranie, vyhrážanie,

psychický tlak, kontrola, spochybňovanie ženy, manipulácie, prehováranie, ponižovanie. Okrem psychického násillia sa vyskytovalo veľmi často fyzické násillie v rôznych podobách

- c) **iné konanie muža:** ženu podporovalo k zmene, ak sa mužovo pitie alkoholu a opitosť veľmi vystupňovali, stratil hygienické návyky a porušoval stanovené súdne zákazy. Zaujímavé bolo, že v niektorých prípadoch ženu podporovalo práve to, že muž ju opakovane podceňoval, neveril, že by dokázala niečo proti nemu spraviť, alebo odísť od neho.

3.3.3 ÚLOHA SOCIÁLNYCH FAKTOROV V DYNAMIKE NÁSILLIA A POUŽÍVANIA STRATÉGIÍ NA ZMIERNENIE A ZASTAVENIE NÁSILLIA V IPV

Stratégie zmeny sa v čase menia. Dôležitými sú sociálne faktory, ktoré ovplyvňujú v pozitívnom i negatívnom zmysle stratégie ženy. Ide o neformálnych a formálnych aktérov zmeny, ktorí môžu rozhodnutie ženy posilniť alebo zabrzdiť.

3.3.3.1 NEFORMÁLNE OKOLIE

Posilňujúce aj brzdiace faktory vyplývajúce z neformálneho okolia sa výraznou mierou podpisujú na procese zmeny (Albery a Munafò, 2008). Je to významná premenná, ktorá pomáha odpovedať na otázku, čo posilňuje a naopak brzdi ženu zažívajúcu násillie v rozhodovaní sa pre zmenu a k prechodu z jedného štádia zmeny do druhého. Jedná sa o situácie, v ktorých sa žena nachádza a skúsenosti, ktoré získava, keď sa snaží upraviť problémovú situáciu.

V reakciách neformálneho okolia nachádzame dve kategórie:

- a) posilňujúce faktory(+): akceptácia, pomoc a podpora,
b) brzdiace faktory(-): neakceptácia, bagatelizácia.

Ich výskyt podľa jednotlivých aktérov:

- a) **Rodina:** + pomoc, podpora, akceptácia
- neakceptácia, manipulácia a ubližovanie.
b) **Susedia** + pomoc, zastavenie násillia a podpora
- nevšímavosť
c) **Kolegovia** + podpora a pomoc
d) **Kamaráti** + podporu, akceptáciu a pomoc
- neinformovanosť

Výskyt brzdiacich faktorov v najbližšom neformálnom okolí ženy svedčí o individuálnej miere spracovanosti témy násillia v prípade jednotlivých aktérov a o nízkej informovanosti širšej verejnosti. Potom môže byť uskutočnenie zmeny pre ženy zažívajúce násillie o to viac náročnejšie. Korešponduje to aj s pretrvávajúcim postojom k násilliu, ktorý v našej spoločnosti prevláda.

3.3.3.2 FORMÁLNE OKOLIE

Zistenia o formálnych aktéroch - inštitúciách resp. odborníkoch a odborníčkach ukazujú rôzne skúsenosti žien.

V procese analýzy segmentu formálne okolie boli vytvorené kategórie formálnych subjektov, aktérov, ktorí sa vo výpovediach žien objavili ako aktéri pomoci alebo podpory. Kategórie väčšinou korešpondovali s inštitúciami, ktoré priamo zo zákona, na základe svojich kompetencií a odbornosti majú alebo môžu poskytovať pomoc alebo podporu ženám, ktoré zažili IPV. Subkategórie boli vytvorené na základe hodnotenia skúseností žien s ich konaním či intervenciami:

- a) **dobrá skúsenosť** a užitočná pomoc a podpora (morálna podpora, akceptácia a uznanie jedinca, vytvorenie pocitu bezpečia a poskytnutie konkrétnej právnej a psychologickkej pomoci),
b) **zlá skúsenosť**, odmietanie a neprofesionálny prístup (odrádzanie od výpovede, zľahčovanie situácie, neposkytnutie informácií, nízke tresty, prietahy v konaní, nevhodný osobný prístup, nedôvera voči žene),
c) **neutrálne**, alebo nie celkom primerané intervencie odborníkov/čok.

V reakciách formálneho okolia nachádzame dve kategórie:

- **posilňujúce faktory(+):** profesionálny prístup, ochota, multidisciplinárny prístup
- **brzdiace faktory(-):** neprofesionálny prístup, bez poskytnutia ochrany

Skúsenosti žien s jednotlivými formálnymi aktérmi

a) Zdravotníci:

- + ich prístup možno vnímať ako profesionálny,
- vyjadrenie nedôvery žene a konanie v jej neprospech.

b) Polícia

- + poskytnutie rady, rýchly zásah, pomoc so spísaním trestného oznámenia,
- presúvanie zodpovednosti za dianie v partnerskom vzťahu na ženu, zľahčovanie situácie, neprofesionálne správanie, neposkytnutie ochrany.

c) Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.

- konanie prevažne v prospech muža a jeho otcovských práv, bez vyhodnotenia rizika spojeného s jeho správaním a konaním, konanie v neprospech dieťaťa, svojvoľné rozhodovanie a neprofesionálny prístup plynúci z nedostatočných odborných vedomostí sociálnych pracovníkov/čok, zlyhanie pomoci.

d) Právna pomoc

- + priama podpora v podobe vydania neodkladného rozhodnutia či vydanie zákazu priblíženia.
- vrátenie konania vo veci na okresný súd, zamietanie rozsudku nižšieho súdu, slabá vymožiteľnosť práva pre seba i svoje deti, ovplyvňovanie sudcov/sudkýň, prietahy v súdnom konaní.

e) Mimovládne organizácie:

- + prvýkrát ženám niekto porozumel a „konečne“ niekto uveril ich príbehu a pomohol im v ich ťažkostiach, multidisciplinárny prístup odborníkov a odborníčok.
- + jednoznačne pozitívne sú skúsenosti s pomáhajúcimi organizáciami, ktoré poskytujú špecializovanú pomoc ženám, ktoré zažívajú násilie v blízkych vzťahoch.

Analýza verejných stratégií žien v kontexte reakcií neformálneho a formálneho okolia žien

Situačné stratégie so zapojením formálneho okolia resp. aktérov z formálneho okolia sú typické najmä podaním oznámenia na políciu, požiadanim polície o pomoc či vyhľadanim lekárskej pomoci. Dlhodobé stratégie, v ktorých žena využila pomoc formálneho okolia možno chápať najmä ako: podanie trestného oznámenia, podanie žiadosti o rozvod, spolupráca so psychológmi či vyhľadanie právnej pomoci a nakontaktovanie sa na pracovníkov sociálno-právnej ochrany detí a mládeže a sociálnej kurately.

Pohľad na zapájanie neformálneho okolia do riešenia násilia **ukazuje absentovanie podpory aktérov z tzv. mezo úrovne prostredia** (chýbanie odsúdenia násilia, chýbajúce sankcie, znevažovanie žien zažívajúcich násilie).

V rámci analýzy faktorov ovplyvňujúcich výber stratégií sa ukazuje ako **nedostatočne podporný a pomáhajúci prístup formálnych aktérov** (najmä polície SR a Oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately ÚPSVaR, ale aj lekárov/lekárook a súdov).

Ešte stále sú postupy a intervencie odborníkov a odborníčok, ktorí/é sú súčasťou odbornej sféry nedostatočné alebo viktimizujúce, ovplyvnené nevhodnými rodovými stereotypmi a predsudkami. Pretrváva aj **nedostatočná odborná pripravenosť** odborníkov a odborníčok, ktorí/é môžu prísť do kontaktu so ženami zažívajúcimi IPV.

Jednoznačne sa ukazuje **dôležitosť dostupnosti špecializovaných služieb pre ženy**, ktoré zažívajú násilie v párových vzťahoch. Fungujúce mimovládne organizácie pracujú na základe štandardov a postupmi, ktoré sú citlivé na ochranu bezpečia žien, disponujú odborníčkami a odborníkmi, ktorí vedia poskytnúť komplexnú kvalifikovanú službu a podporu.

ZÁVERY

1. Výsledky preukázali **aktívnu rolu** ženy pri riešení násilia.
2. Proces dosiahnutia nenásilia **nie je lineárny** a spojený s ľahko identifikovateľnými fázami zmeny.
3. Doterajšia analýza stratégií, ktoré ženy používajú na „zvládanie“ násilia ukázala, že v súkromí uplatňujú, niekedy aj dlhé roky, rôzne postupy, ktoré **nevedú k zastaveniu násilia bez posilňujúcej podpory a pomoci z vonkajšieho prostredia**.
4. Ako optimálne sa javí riešenie, keď sa **kumuluje podpora blízkeho, neformálneho prostredia s adekvátnou pomocou formálneho prostredia** - polícia, prípadne súdov a subjektov špecializovanej odbornej pomoci.
5. Analýza údajov zviditeľnila potrebu **zvyšovania kvality, odbornosti postupov relevantných formálnych aktérov** pomoci a podpory ženám, ktoré zažívajú násilie. Ešte stále sú postupy a intervencie odborníkov a odborníčok, ktorí/é sú súčasťou odbornej sféry **nedostatočné alebo viktimizujúce, ovplyvnené nevhodnými rodovými stereotypmi a predsudkami**.
6. **Hroziace bezdomovectvo** žien, ktoré sa rozhodnú odísť z násilného vzťahu je prekážkou k uskutočneniu zmeny.
7. Analýza údajov preukázala, že pretrváva aj **nedostatočná odborná pripravenosť odborníkov a odborníčok**, ktorí/é môžu prísť do kontaktu so ženami zažívajúcimi IPV.
8. Výsledky preukázali najlepšiu **pripravenosť u mimovládnych organizácií**, ktoré poskytli ženám komplexnú pomoc a podporu.
9. Najdôležitejším odkazom a výzvou pre všetky dotknuté profesie a inštitúcie je **dôraz na rešpektujúci prístup, akceptujúci skúsenosti žien** a závažnosti násilia, ktoré ženy v párových vzťahoch zažívajú.
10. Výskum priniesol významné zistenia vyplývajúce priamo zo skúseností žien s násilím tieto výsledky majú vysoký predpoklad pre budovanie **efektívnych verejných stratégií na Slovensku** a národných akčných plánov na boj proti násiliu páchanému na ženách.
11. Účinnosť verejných stratégií a súvislosť s individuálnymi, situačnými a sociálnymi faktormi (čo sú aj aktéri neformálneho a neformálneho prostredia) je dôležité sledovať v **ďalších výskumoch**.

ZOZNAM INFORMAČNÝCH ZDROJOV

- ALBERY, I. P., MUNAFÓ, M. 2008. Key concepts in health psychology. London: Sage Publications. 304 p., ISBN 978-1412919333.
- ALMEID, R.V., DURKIN, T. (1999). The Cultural Context Model: Therapy for Couples with Domestic Violence. Journal of Marital and Family Therapy, 25 (3), 313-324. [https://doi: 10.1111/j.1752-0606.1999.tb00250](https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1999.tb00250)
- BELL, Margret E. , GOODMAN, Lisa A., DUTTON, Mary Ann. 2007. The Dynamics of Staying and Leaving: Implications for Battered Women's Emotional Well-Being and Experiences of Violence at the End of a Year. J Fam Viol 22, 413–428 (2007). <https://doi.org/10.1007/s10896-007-9096-9>
- BOWKER, L. H. (1987). Battered women as consumers of legal services: Reports from a national survey. Response to the Victimization of Women & Children, 10(1), 10–17.
- BROWN, J. (1997). Working toward freedom from violence: The process of change in battered women. Violence Against Women, 3, 5-26.
- BROWN J. 1997. Working toward freedom from violence: The process of change in battered women. Violence Against Women 3(5):5-26. DOI: 10.1177/1077801297003001002.
- BURGE SK, KATERNDAHL DA, WOOD RC, BECHO J, FERRER RL, TALAMANTES M. 2016. Using complexity science to examine three dynamic patterns of intimate partner violence. Families, Systems, & Health 34(1): 4-14. Databáza: Psychology and Behavioral Sciences Collection. DOI: 10.1037/fsh0000170.
- DENMARK, F. L. & PALUDI M. A (Eds.) (2008). Psychology of women: A handbook of Issues and Theories. Praeger Publishers/Greenwood Publishing Group.
- DOBASH, R., CAVANAGH, C., DOBASH, R., LEWIS, R. (2000). Domestic Violence Programmes: A Framework for Change. Probation Journal 2, 47(1):18-29. [https://doi: 10.1177/026455050004700104](https://doi.org/10.1177/026455050004700104)
- DONATO, K. M., BOWKEER, L.H. (1984). Understanding the help seeking behavior of battered women: A comparison of traditional services and women's groups. International Journal of Women's Studies, 7, 99-109.
- GONDOLF, E. W., & FISCHER, E. R. (1988). Battered women as survivors: An alternative to treating learned helplessness. Lexington Books/D. C. Heath and Com.
- GOODMAN, L. et all. 2003. The Intimate Partner Violence Strategies Index. In Violence Against Women. ISSN 1077-8012. 2003. vol. 9, no. 2. p. 163-186.
- GOODMAN, L., DUTTON, M.A., Weinfurt, K., Cook, S. (2003). The intimate partner violence strategies Index. Development and application. Violence Against Women, 9, 3, 163-186. [https://doi: 10.1177801202239004](https://doi.org/10.1177801202239004)
- CHANG JC, DADO D, ASHTON S, HAWKER L, CLUSS PA, BURANOSKY R, SCHOLLE SH. 2006. Understanding behavior change for women experiencing intimate partner violence: Mapping the ups and downs using the stages of change. Patient and Educational Counseling 62(3):330-339. Databáza: PsycINFO. DOI: 10.1016/j.pec.2006.06.009.

INŠTITÚT PRE VÝSKUM PRÁCE A RODINY, 2015. Štandardy komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. [online]. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 153 s. [cit. 2021-06-10]. Dostupné na internete: LEMPERT, L.B. (1996). Women's strategies for survival: Developing agency in abusive relationships. *Journal of Family Violence*, 11, 269-289.

MALÍKOVÁ, D. (2019). Ukončenie násilného vzťahu a riziká pri odchode od zneužívajúceho partnera. *Logos Polytechnikos*, Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 10 (2): 120-130.

MATLOW RB, DePRINCE AP. 2015. The Impact of Appraisals and Context on Readiness to Leave a Relationship Following Intimate Partner Abuse. *Violence Against Women* 21(9):1043-1064. DOI: 10.1177/1077801215590668.

ONDRUŠKOVÁ, E.- SMITKOVÁ, H. 2020. Podpora a pomoc ženám zažívajúcim násilie v párových vzťahoch. Komunitná perspektíva. In.: Baránkvoá, M. (Ed.) 2020. *Communitypsychology in Slovakia 2020*. Bratislava: UK, s.103-120, ISBN 978-80-223-5034-1.

PROCHASKA JO, DiCLEMENTE CC. 1984. *The Transtheoretical Approach: Crossing Traditional Boundaries of Therapy*. 1st ed. Homewood, IL: Dow Jones - Irwin, 193 p. ISBN 087094438X.

PROCHASKA JO, REDDING CA, HARLOW LL, ROSSI JS, VELICER WF. 1994. The Transtheoretical Model of Change and HIV Prevention: A Review. *Health Health Education Quarterly* 21(4):471-486. DOI: 10.1177/109019819402100410.

REISENHOFER S, TAFT A. 2013. Women's journey to safety - The transtheoretical model in clinical practice when working with women experiencing intimate partner violence: A scientific review and clinical guidance. *Patient Education & Counseling* 93(3):536-548. DOI: 10.1016/j.pec.2013.08.004.

STOEVER JK. 2013. Transforming Domestic Violence Representation. *Kentucky Law Journal* 101:483-542. *Legal Studies Research Paper Series No. 2013-150*. [online] [cit. 11.3.2019]. Dostupné: https://scholarship.law.uci.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1035&context=faculty_scholarship.

THE DULUTH MODEL. *Power and Control Wheel*. Dostupné: <http://www.theduluthmodel.org/pdf/PowerandControl.pdf>.

VELICER, W. F. et al. 1998. Smoking cessation and stress management: Applications of the Transtheoretical Model of behavior change. *Homeostasis in Health and Disease: International Journal Devoted to Integrative Brain Functions and Homeostatic Systems* 38(5):216-233 [Online]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/232550193_Smoking_cessation_and_stress_management_Applications_of_the_Transtheoretical_Model_of_behavior_change [Accessed 7. March 2020<https://www.zastavmenasilie.gov.sk/resources/data/PEN2_standardy_final_pre-OKP.pdf>].

WALKER LE. 1979. *The battered woman*. 1st ed. New York, NY: Harper & Row Publishers. 270 p. ISBN 006014582X.

WALKER LE. 2009. *The battered woman syndrome*. 3rd ed. New York: Springer, 512 p. ISBN 0826102522.

WILLING, C., 2013. *Introducing qualitative research in psychology*. Maidenhead, Berkshire, England: Open University Press/McGraw-Hill Education.